

Писаренко С. В.

*кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
доцент кафедри підприємництва і права
Полтавської державної аграрної академії*

Іванько М. В.

*магістрант
Полтавської державної аграрної академії*

Грицаєнко М. О.

*магістрант
Полтавської державної аграрної академії*

Pysarenko Svitlana

*PhD of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Entrepreneurship and Law,
Poltava State Agrarian Academy*

Ivan'ko Maryna

*Master's Degree
Poltava State Agrarian Academy*

Gritsaenko Maria

*Master's Degree
Poltava State Agrarian Academy*

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ АДАПТАЦІЙНИХ ЗМІН

Анотація. У статті набули подальшого розвитку підходи до обґрунтування сутності стратегічного управління розвитком потенціалу аграрного підприємства в умовах адаптаційних змін. Удосконалено трактування категорії «потенціал підприємства», яке пропонується розглядати як сукупність елементів, які об'єднані у підсистеми та системи, та включає ресурси, техніко-технологічну базу, системи управління, маркетингу, логістики, організації виробництва, інновацій та інвестицій, імідж, що використовується або може бути використаний для реалізації місії та досягнення стратегічних цілей, а також формування конкурентних переваг. Запропоновано авторське трактування категорії «стратегічне управління розвитком потенціалу аграрного підприємства в умовах адаптаційних змін» як сукупність кроків щодо досягнення кінцевої стратегічної мети діяльності підприємства та реалізації його місії за рахунок отримання синергічного ефекту від використання, поповнення та розвитку потенціалу з урахуванням впливу чинників мега-, макро- та мезосередовищ, а також адаптації до їх впливу шляхом перетворення негативних аспектів їх дії на позитивні. Доведено, що основними адаптаційними змінами прямого впливу на розвиток потенціалу аграрного підприємства є ринок землі, євроінтеграція та глобалізація, кліматичні зміни. Побудовано концептуальну модель стратегічного управління розвитком потенціалу аграрного підприємства в умовах адаптаційних змін.

Ключові слова: потенціал підприємства, аграрне підприємство, стратегічне управління, розвиток, адаптаційні зміни.

Вступ та постановка проблеми. Вектор розвитку національної економіки нині спрямований на інтеграцію у глобальний простір, що висуває нові вимоги до стратегічного управління розвитком як держави загалом, такі і господарських суб'єктів та їх потенціалів зокрема. Діяльність сучасних підприємств здійснюється у складних умовах, які вимагають кардинальних змін у всіх підсистемах управління задля адаптації до нових детермінантів середовища. Швидкість та якість адаптації залежить насамперед від наявного потенціалу, ефективності управління ним, а також досконалості стратегії, яка має охоплювати всі сфери діяльності підприємства. Кожне підприємство залежно від розміру, галузі функціонування, сегменту ринку, партнерських зв'язків, взаємодії із закордонним сектором володіє своїм унікальним потенціалом, який визначає конкурентоспроможність та конкурентні переваги. В умовах адаптаційних змін необхідно враховувати нові загальносвітові та локальні тенденції управління для формування ефективною стратегії розвитку. Водночас у процесі пристосування до глобальної економіки необхідно зберегти власну унікальність, яка відрізнятиме це підприємство від інших суб'єктів

господарювання як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Таким чином, для ефективного та конкурентоспроможного функціонування національних підприємств в умовах адаптаційних змін необхідна досконала стратегія управління розвитком потенціалу суб'єкта господарювання. Особливої уваги потребує аграрне підприємство. По-перше, ця галузь є домінуючою та базовою для формування ВВП країни. По-друге, аграрні підприємства використовують унікальний ресурс, а саме землю, при цьому Україна стоїть на порозі нових змін на ринку землі. По-третє, аграрна продукція споживається в усьому світі. За таких умов проведення досліджень щодо стратегічного управління розвитком потенціалу аграрних підприємств в умовах адаптаційних змін є актуальним та своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку потенціалу підприємств широко досліджені в науковій літературі. Заслужують на увагу праці І. Ансофа, О. Березіна, І. Дегтярьової, О. Ждан, Н. Краснокутської, О. Маслак, Є. Лапіна, М. Орлатого, М. Пантелеєва, П. Саблука, Ю. Самойлик, І. Рєпіної, С. Романюк, О. Федоніна та інших учених. Науковці розглядають питання сут-

ності потенціалу з різних сторін, його структуру, пропонують класифікацію потенціалу. Розглядаються питання управління формуванням, використанням та розвитком потенціалу, при цьому виявлено чинники, що впливають на ефективність цього процесу. Водночас, незважаючи на значну кількість праць у дослідженому напрямі, у сучасній літературі відсутній єдиний підхід до визначення сутності категорії «потенціал підприємства». Науковці також досліджують особливості формування потенціалу аграрних підприємств, однак нові економічні умови, зокрема зняття мораторію з продажу землі, вимагають нових підходів до розроблення цього питання. Крім того, певна лібералізація кордонів, пов'язана з курсом України на євроінтеграцію, постійно вносить кардинальні зміни, що вимагають адаптаційних механізмів та декомпонування стратегії. Ці питання нині недостатньо відображені в сучасних економічних літературних джерелах, що підкреслює актуальність проведення досліджень у цьому напрямі.

Метою статті є розвиток наукових підходів до виявлення сутності стратегічного управління розвитком потенціалу аграрного підприємства та особливостей цього процесу в умовах адаптаційних змін.

Результати дослідження. Питання формування та розвитку потенціалу потребує багатовекторного розгляду. Розглядаючи цю категорію на рівні підприємства, низка науковців вивчає її в контексті з виробничими чи економічними ресурсами. Дослівно в перекладі з латинської мови термін «потенціал» розглядається як «сила» чи «приховані можливості», однак щодо сучасної економіки значимість цієї категорії виходить за межі дослівного трактування. В українській мові сутність потенціалу зводиться до «сукупності усіх наявних засобів, можливостей, продуктивних сил, що можуть бути використані у певній сфері, галузі, діяльності; запасу чого-небудь, резерву; прихованих здатностей, сили якої-небудь діяльності, що можуть виявлятися за певних умов» [1]. Узагальнивши концептуальні підходи науковців, можемо виділити три основних напрями щодо виявлення сутності потенціалу, а саме ресурсний, економічний, щодо можливостей (табл. 1).

Виходячи з аналізу точок зору провідних науковців щодо сутності категорії «потенціал», зазначаємо, що ресурси – це основна складова потенціалу підприємства, водночас наявність лише сукупності необхідних засобів виробництва не забезпечує ефективну діяльність та конкурентоспроможність. На нашу думку, потенціал підприємства – це сукупність елементів, які об'єднані в підсистеми та системи, що включає ресурси, техніко-технологічну базу, системи управління, маркетингу, логістики, організації виробництва, інновацій та інвестицій, імідж, що використовується або може бути використаний для реалізації місії та досягнення стратегічних цілей, а також формування конкурентних переваг.

Основним постулатом цього визначення є орієнтація на довгострокову перспективу, тобто основою ефективного розвитку потенціалу є правильно розроблена стратегія управління цим процесом. Термін «стратегія» був запропонований А. Чандлером у 1962 р. як метод встановлення довготермінових цілей. Поняття стратегії було запозичене в економіку з військового лексикону. Економічна стратегія з військовою має багато спільного, насамперед орієнтацію на майбутню перемогу, під якою в економіці слід розуміти конкурентні переваги, постійне зростання прибутку, завоювання нових споживачів. Крім того, як економічна, так і військова стратегії є сукупністю взаємопов'язаних кроків, реалізація яких сприяє досягненню кінцевої мети. У сучасних умовах поняття «стратегія» в економіці слід розглядати як головний довготерміновий план розвитку, що є сукупністю стратегічних, тактичних та оперативних цілей, а також враховує базовий стан, потенціал, зовнішні чинники та можливості, структурні зміни в економіці задля реалізації місії та формування конкурентних переваг у довготерміновому періоді.

З розвитком системи стратегічного планування виник новий напрям менеджменту, а саме стратегічне управління. На думку О. Віханського, стратегічне управління спирається на людський потенціал як основу організації, орієнтує виробничу діяльність на запити споживачів, гнучко реагує і проводить своєчасні зміни в організації,

Таблиця 1

Концептуальні підходи до виявлення сутності категорії «потенціал»

Ресурсний підхід (Л. Скоробогатова, Л. Квасній, О. Балацький, Т. Калінеску, Ю. Романовська, О. Кирилов)	Економічний підхід (О. Маслак, Л. Квятковська, О. Безручко, А. Орехова)	Підхід щодо можливостей (Н. Краснокутська, О. Березін, О. Плотник, О. Пастошук, О. Федонін, І. Рєпіна, О. Олексюк)
<ul style="list-style-type: none"> – Сукупність органічно взаємопов'язаних ресурсів та їх здатність забезпечувати основні бізнес-процеси в заданих межах ризику задля набуття економічних вигід [2]; – сукупність усіх форм ресурсного забезпечення та характеру його використання [3]; – сукупна здатність наявних економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально можливого обсягу корисності, відповідного потребам суспільства на певному етапі його розвитку [4]; – сукупність організованих у певних соціально-економічних формах ресурсів, що можуть за певних діючих внутрішніх та зовнішніх чинниках середовища бути спрямовані на реалізацію діяльності підприємства, метою якої є задоволення нових потреб суспільства [5]. 	<ul style="list-style-type: none"> – Складна, динамічна, інтегрована, взаємопов'язана та синергічна сукупність усіх видів його наявних ресурсів і можливостей, включаючи перспективи їх збільшення, що використовуються для досягнення тактичних і стратегічних цілей розвитку підприємства та забезпечення його сталого розвитку [6]; – найбільш ефективне використання сукупних можливостей, ресурсів та резервів підприємства для досягнення максимально досяжного стану економічної системи [7]. 	<ul style="list-style-type: none"> – Можливості системи ресурсів і компетенцій [8]; – здатність підприємства забезпечувати очікуваний результат або вирішувати поставлені завдання в наявній системі внутрішніх та зовнішніх обмежень з урахуванням здатності носія до розвитку [9]; – гранична можливість підприємства до генерації доданої вартості на основі максимального використання ресурсів (виробничих, трудових, організаційних) та досягнення ефекту синергії [10]; – інтегральне відображення (оцінювання) поточних і майбутніх можливостей економічної системи трансформувати вхідні ресурси за допомогою притаманних її персоналу підприємницьких здібностей в економічні блага, максимально задовольняючи корпоративні та суспільні інтереси [11].

що відповідають виклику з боку оточення, дають змогу добиватися конкурентних переваг, що в сукупності дає можливість організації виживати в довготерміновій перспективі, досягаючи своїх цілей [12, с. 42–44]. Виходячи із сутності цього визначення, ми погоджуємося з точкою зору науковця в тому, що основою ефективного стратегічного управління є потенціал людських ресурсів. При цьому вважаємо, що насамперед йдеться про суб'єктів управління, а саме керівників підприємства та підрозділів, менеджерів різних рівнів, відповідальних за розроблення стратегії. Головними лідерськими рисами, якими має володіти суб'єкт стратегічного управління, є вміння працювати як самостійно, так і в команді, комунікабельність, вміння бачити орієнтири та згуртовувати колектив єдиною метою, правильно ставити задачі та призначати виконавців.

Крім людського фактору, на ефективність стратегічного управління впливає низка інших чинників. Так, Т. Гавриленко вважає, що стратегічне управління – це «процес, що складається з вибору сфери та характеру дій для досягнення довгострокових цілей організації під впливом внутрішнього та зовнішнього середовища» [13, с. 8]. Отже, складові та механізм стратегічного управління залежать від галузевих особливостей. Необхідно звернути увагу на аграрне підприємство, яке суттєво відрізняється від господарських суб'єктів інших сфер, насамперед, використанням земельних ресурсів та необхідністю врахування цього аспекту в стратегії розвитку.

Заслужує на увагу науковий підхід Ю. Самойлик, яка пропонує визначати категорію «стратегічний потенціал конкурентоспроможності підприємства» як «інтегрований відкритий комплекс системних елементів, що характеризується сукупністю виробничих ресурсів і резервів, методів, способів, напрямів їх використання та джерел поповнення, системою цілеутворення, організаційно-економічним механізмом підприємства, а також можливістю адаптації економічної системи до умов зовнішнього середовища, і забезпечує досягнення синергічного ефекту від реалізації поточних, стратегічних цілей, місії підприємства та формування стратегічної конкурентоспроможності» [14, с. 72]. Науковець розглядає потенціал підприємства в контексті забезпечення його конкурентоспроможності у стратегічному періоді. Ми цілком погоджуємось з таким підходом і вважаємо, що глобальною метою успішно діючого підприємства є формування стійких позицій на ринку протягом тривалого часу, що є можливим за рахунок формування міцних конкурентних переваг та їх утримання. Отримання прибутку не має бути стратегічною метою підприємства, оскільки орієнтація лише на поточні фінансові результати може поставити під загрозу майбутній розвиток.

Цікавим є визначення С. Попова, який вважає, що стратегічне управління передбачає аналіз зовнішнього середовища організації; внутрішню діагностику (оцінювання сильних і слабких сторін) організації; визначення місії та цілей організації; розроблення, оцінювання та вибір альтернативних стратегій за конкретними підсистемами організації; розроблення та розгорнуте визначення корпоративної стратегії як програми конкретних дій; реалізацію стратегії; оцінювання результатів і зворотний зв'язок [15]. Зазначена теза є досить багатогранною й характеризує більшість напрямів стратегічного управління. Застосовуючи дедуктивний метод, вважаємо доцільним звуження цієї категорії до виявлення сутності стратегічного управління розвитком потенціалу підприємства. Дефініцію цього терміна доцільно сформулювати так: безперервний цілеспрямований вплив на суб'єкта

стратегічного управління відповідної функціональної сфери на сукупність взаємопов'язаних елементів (ресурсів, резервів, можливостей) задля забезпечення довгострокової ефективності та конкурентоспроможності організації, а також отримання синергічного ефекту.

Якщо розглядати аграрне підприємство, то можна сказати, що коли йдеться про стратегічне управління розвитком його потенціалу, то базисом має виступати саме стратегія управління земельними ресурсами, оскільки цей елемент визначає розміри підприємства, його спеціалізацію, виробничий напрям, обсяги інших ресурсів, проєктовану продуктивність та віддачу потенціалу, взаємини з ринковими контрагентами та державою. Суттєвих змін стратегічне управління земельними ресурсами, отже, потенціалом загалом зазнає зі зняттям мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення. Для більшості підприємств актуальним стане питання акумулювання капіталу для придбання земельних наділів у власність, як наслідок, інші складові потенціалу можуть залишитись поза увагою. Таким чином, розвиток сукупного потенціалу аграрних підприємств може залишитись на сталому рівні або перейти у стагнаційний період. Такі умови господарювання можуть мати стратегічний характер, які за рахунок прийняття оптимального управлінського рішення (оптимістичний сценарій) можуть сприяти ефективному стратегічному розвитку, з одного боку, та відкинути назад досягнуті результати, з іншого боку, оскільки розрахунки за кредитами на придбання земельних угідь суттєво погіршать фінансовий стан, отже, можливість розвивати свій потенціал у стратегічному періоді (песимістичний сценарій). Крім того, відсутність конкурентоспроможності представників малого та середнього агробізнесу порівняно з агрохолдингами на земельному ринку зумовить поглинання перших, монополізацію галузі та нівелювання класичних підходів до стратегічного управління розвитком потенціалу аграрних підприємств.

Іншим вагомим адаптаційним чинником, що зумовлює необхідність зміни підходів до стратегічного управління розвитком потенціалу підприємства, є відкритість кордонів та інтегрування в європейській економічній простір. За таких умов потенціал підприємств має відповідати потребам не лише внутрішнього, але й зовнішнього ринків, враховувати виклики глобалізації, а стратегічне управління потенціалом має здійснюватися на інноваційній основі.

Третім вагомим чинником, який потребує адаптаційних змін у стратегічному управлінні розвитком потенціалу аграрного підприємства, є кліматичні зміни та екологічні виклики. Зміни клімату нині спостерігаються в усіх країнах. Отже, слід звертати суттєву увагу на стихійні лиха й катастрофи, які відбуваються в усьому світі та шкодять не лише сільському господарству, але й життю людей. Таким видом кліматичних змін управляти досить складно, єдиним порівняно дієвим механізмом при цьому є страхування. Однак цей метод управління ризиками в сільському господарстві нині в Україні розвинутий недостатньо. Інший вид кліматичних змін має системний характер, отже, йдеться про зміщення кліматичних зон. Так, посушливе літо або великі зливи зумовлює втрату врожаїв, що може повторюватися з року в рік. Такі кліматичні перетворення вимагають зміни у системах технологій, потребують впровадження зрошення на більшості території країни, іншої системи удобрення та гібридів, що потребує значних додаткових капіталовкладень. Водночас зміна клімату сприяє освоєнню технологій вирощування нетрадиційних для України сільсько-

господарських культур та отриманню урожаїв більше одного разу на рік.

Таким чином, сутність стратегічного управління розвитком потенціалу аграрного підприємства в умовах адаптаційних змін можна визначити як сукупність кроків щодо досягнення кінцевої стратегічної мети діяльності підприємства та реалізації його місії за рахунок отримання синергійного ефекту від використання, поповнення та розвитку потенціалу з урахуванням впливу чинників мега-, макро- та мезосередощ, а також адаптації до їх впливу шляхом перетворення негативних аспектів їх дії на позитивні (рис. 1).

Узагальнюючи проведені дослідження, зазначаємо, що стратегічне управління розвитком потенціалу – це базовий напрям стратегічного менеджменту підприємства, який забезпечує перспективне позиціонування суб'єкта господарювання в ринковому середовищі. Розвиток потенціалу підприємства має здійснюватися на інноваційній основі з огляду на внутрішні можливості, зовнішні загрози та можливості.

Висновки. Наявність у підприємства потенціалу та ефективне стратегічне управління його розвитком є визначальними орієнтирами для формування візії організації у довгостроковому періоді. Потенціал підприємства включає такі складові, як інноваційно-інвестиційний потенціал, грошово-фінансовий потенціал, ресурсний потенціал, імідж та корпоративна культура, техніко-технологічна база, виробничий потенціал та потужності, система логістики, маркетингово-ринковий потенціал, грошово-фінансовий потенціал. Головними викликами для аграрного підприємства в сучасних умовах є зняття мораторію на продаж землі, поглиблення процесів євроінтеграції та глобалізації, зміни клімату. Стратегія управління розвитком потенціалу аграрного підприємства в умовах адаптаційних змін має передбачати інтеграцію систем стратегічного, операційного, кадрового, екологічного менеджменту.

Перспективи досліджень у цьому напрямі полягають в обґрунтуванні методологічних підходів до оцінювання потенціалу аграрних підприємств.

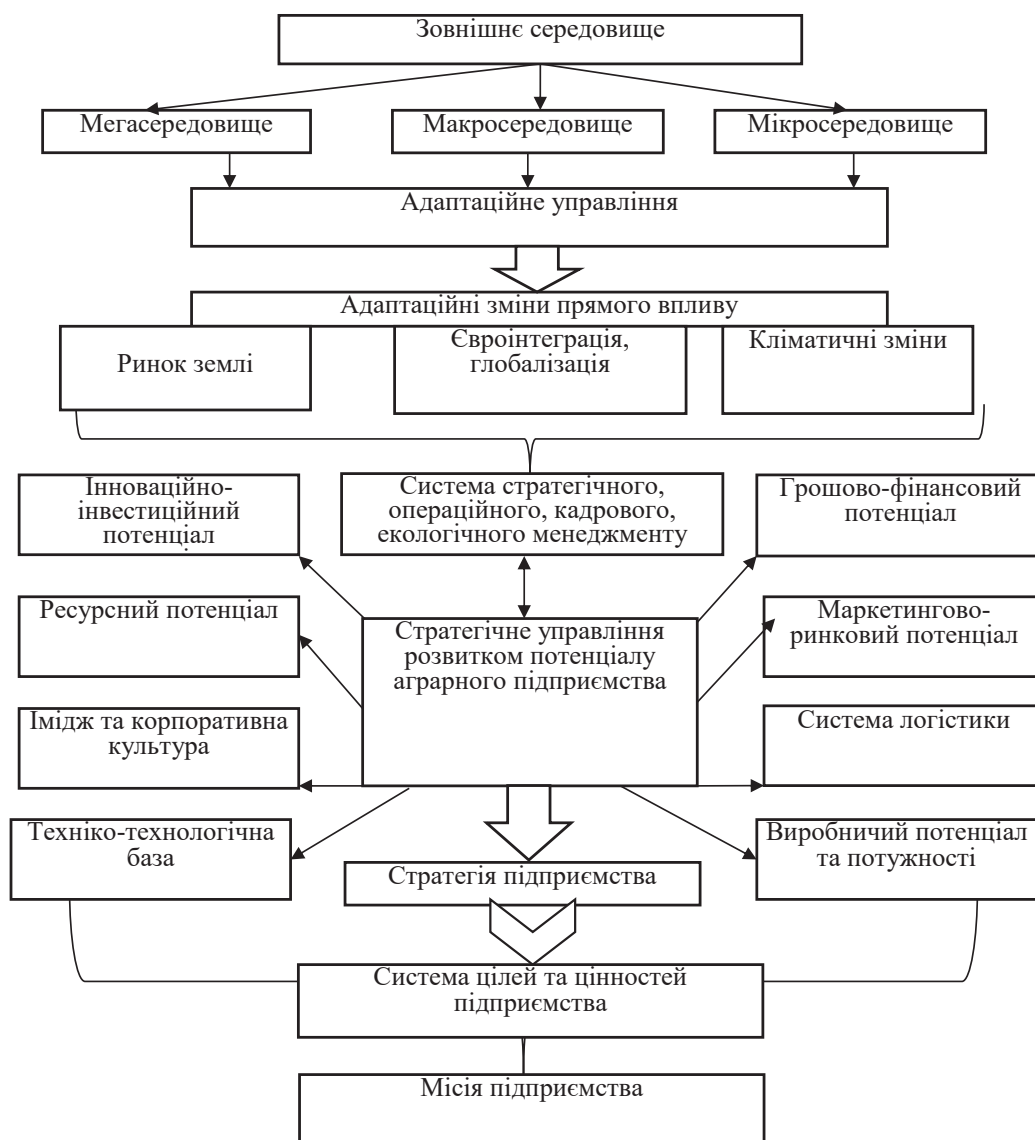

Рис. 1. Концептуальна модель стратегічного управління розвитком потенціалу аграрного підприємства в умовах адаптаційних змін

Джерело: розроблено авторами

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. та гол. ред. В. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. Т. VIII. 1728 с.
2. Skorobogata L. Оцінка та технології обліку економічного потенціалу діяльності підприємств : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.06.04. «Державна академія статистики, обліку та аудиту Держкомстату України». Київ, 2005. 220 с.
3. Квасній Л. Антикризисное управління економічним потенціалом. Бізнес-Інформ. 2012. № 5. С. 248–250.
4. Балацкий О. Экономический потенциал административных и производственных систем : монография. Сумы : Университетская книга, 2006. 972 с.
5. Калінеску Т., Романовська Ю., Кирилов О. Стратегічний потенціал підприємства: формування та розвиток : монографія. Луганськ : вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. 272 с.
6. Маслак О., Квятковська Л., Безручко О. Особливості формування економічного потенціалу підприємства в умовах циклічних коливань. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 9 (135). С. 36–46.
7. Орехова А. Економічний потенціал підприємства: сутнісні характеристики та структуризація. Економіка та суспільство. 2018. № 17. С. 308–313.
8. Краснокутська Н. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 352 с.
9. Березін О., Плотник О. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку. Полтава : Інтер Графіка, 2012. 221 с.
10. Пастощук О. Визначення сутності понять «потенціал» та «вартість». Вісник Хмельницького національного університету. 2010. № 4. Т. 4. С. 305–308.
11. Федонін О., Рєпіна І., Олексюк О. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. Київ : КНЕУ, 2005. 261 с.
12. Виханський О., Наумов А. Менеджмент: человек, стратегия, организация, процесс : учебник. 2-е изд., перераб. и доп. Москва : Фирма Гардарики, 1996. 416 с.
13. Гавриленко Т. Стратегічне управління підприємством в умовах кризи : автореф. дис. ... канд. екон. наук ; Київський національний університет технологій та дизайну. Київ, 2013. 20 с.
14. Самойлик Ю. Методичні підходи до оцінки стратегічного потенціалу конкурентоспроможності підприємства. Економіка АПК. 2012. № 3. С. 72–78.
15. Попов С. Стратегическое управление. 17-модульная программа для менеджеров «Управление развитием организации». Модуль 4. Москва : ИНФРА-М, 1999. 344 с.

References:

1. Busel V. (2005) Velykyj tлумachnyj slovnyk suchasnoji ukrajinsjkoji movy: 250 000 [Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language: 250,000]. Kiev ; Irpen : Perun (in Ukrainian).
2. Skorobogata L. (2005) Ocinka ta tehnologiyi obliku ekonomichnogo potencialu diyal'nosti pidpryemstv [Estimation and technologies of accounting of economic potential of activity of enterprises]: PhD tesis.: 08.06.04 "Derzhavna akademiya statystyky, obliku ta audytu Derzhkomstatu Ukrayiny". Kyiv.
3. Kvasnij L. (2012) Antykryzove upravlinnja ekonomichnym potencialom [Anticrisis management of economic potential]. Business-Inform, no. 5, pp. 248–250.
4. Balaczkyj O. (2006) Ekonomycheskyj potencyal administrativnyh i proizvodstvennyh system [monogr.] [Economic potential of administrative and production systems] : [monogr.] Sumy : Uiversytetskaya knyga (in Russian).
5. Kalinesku T., Romanovs'ka Yu., Kyrylov O. (2007) Strategichnyj potencial pidpryemstva: formuvannya ta rozvytok [monogr.] [Strategic potential of the enterprise: formation and development] : [monogr.] Lugans'k : vyd-vo SNU im. V. Dalya (in Ukrainian).
6. Maslak O., Kvjatkovs'ka L., Bezruchko O. (2012) Osoblyvosti formuvannya ekonomichnogo potencialu pidpryemstva v umovakh cyklichnykh kolyvanj [Features of formation of economic potential of the enterprise in the conditions of cyclic oscillations]. Current problems of the economy, no. 9 (135), pp. 36–46 (in Ukrainian).
7. Oryehova A. (2018) Ekonomichnyj potencial pidpryemstva: sutnisni karakterystyky ta strukturyzaciya [Economic potential of the enterprise: essential characteristics and structuring]. Economy and Society. 2018, no. 17, pp. 308–313.
8. Krasnokutsjka N. (2005) Potencial pidpryemstva: formuvannya ta ocinka : [navch. posibn.] [Potential of the enterprise: formation and estimation : curriculum. manual.]. K. : Centr navchal'noji literatury (in Ukrainian).
9. Berezin O., Plotnyk O. (2012) Ekonomichnyj potencial aghramnykh pidpryemstv: mekhanizmy formuvannya ta rozvytku [Economic potential of agrarian enterprises: mechanisms of formation and development]. Poltava : Inter Ghrafika (in Ukrainian).
10. Pastoshhuk O. (2010) Vyznachennja sutnosti ponjatj potencial ta vartistj [Determination of the essence of concepts of potential and cost]. Bulletin of the Khmelnytsky National University, vol. 4. no. 4, pp. 305–308.
11. Fedonin O., Ryepina I., Oleksyuk O. (2005) Potencial pidpryemstva: formuvannya ta ocinka : [navch.-metod. posib. dlya samostijnogo vyvchennja dy'scy'pliny] [Enterprise potential: formation and assessment : training method. tool. for independent study of discipline]. Kyiv : KNEU (in Ukrainian).
12. Vihanskyj O., Naumov A. (1996) Menedzhment: chelovek, strategiya, organizaciya, process : [ucheb. 2-e izd., pererab. i dorab]. [Management: man, strategy, organization, process : textbook. 2nd ed., revised. and additional] M. : Firma Gardaryka, 1996 (in Ukrainian).
13. Gavrylenko T. (2013) Strategichne upravlinnja pidpryemstvom v umovah kryzy : avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk ; Kyiv. nac. un-t tehnologij ta dyzajnu [Strategic management of an enterprise in a crisis : abstract. PhD thesis].
14. Samoilik Yu. (2012) Metodychni pidhody do ocinky strategichnogo potencialu konkurentospromozhnosti pidpryemstva [Methodical approaches to assessing the strategic potential of enterprise competitiveness]. APK economy, no. 3, pp. 72–78.
15. Popov S. (1999) Strategicheskoe upravlenie. 17-modul'naya programma dlya menedzherov "Upravlenie razvitiem organizacii" [Strategic management. 17-module program for managers "Organization Development Management"]. Modul 4. M. : INFRA-M (in Ukrainian).

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ РАЗВИТИЕМ ПОТЕНЦИАЛА АГРАРНОГО ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ АДАПТАЦИОННЫХ ИЗМЕНЕНИЙ

Аннотация. В статье получили дальнейшее развитие подходы к обоснованию сущности стратегического управления развитием потенциала аграрного предприятия в условиях адаптационных изменений. Усовершенствована трактовка категории «потенциал предприятия», которую предлагается рассматривать как совокупность элементов, объединенных в подсистемы и системы, и включает ресурсы, технико-технологическую базу, системы управления, маркетинга, логистики, организации производства, инноваций и инвестиций, имидж, который используется или может быть использован для реализации миссии и достижения стратегических целей, а также формирования конкурентных преимуществ. Предложена авторская трактовка категории «стратегическое управление развитием потенциала аграрного предприятия в условиях адаптационных изменений» как совокупность шагов касательно достижения конечной стратегической цели деятельности предприятия и реализации его миссии за счет получения синергетического эффекта от использования, пополнения и развития потенциала с учетом влияния факторов мега-, макро- и мезосреды, а также адаптации к их воздействию путем преобразования негативных аспектов их действия в положительные. Доказано, что основными адаптационными изменениями прямого влияния на развитие потенциала аграрного предприятия являются рынок земли, евроинтеграция и глобализация, климатические изменения. Построена концептуальная модель стратегического управления развитием потенциала аграрного предприятия в условиях адаптационных изменений.

Ключевые слова: потенциал предприятия, аграрное предприятие, стратегическое управление, развитие, адаптационные изменения.

STRATEGIC MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISE'S POTENTIAL DEVELOPMENT UNDER THE CONDITIONS OF ADAPTATION CHANGE

Summary. Approaches to substantiating the essence of strategic management of agricultural enterprise potential development under the conditions of adaptation changes have been further developed in the article. Interpretation of the category «enterprise potential» has been improved, which has been proposed to be considered as a system of elements that are combined into subsystems and systems, and includes resources, technical and technological base, management systems, marketing, logistics, production, innovation and investment, image, what is or can be used for accomplish the mission and achieve strategic goals and competitive advantages formation. Three main directions for identifying the essence of the potential have been suggested. There are resources, economic, in terms of opportunities. It is substantiated that the “strategy” in the economy is the main long-term development plan, which is a set of strategic, tactical and operational goals, and takes into account the basic status, potential, external factors and opportunities, structural changes in the economy in order to realize the mission and to generate competitive advantages in long term. It has been substantiated that strategic management of enterprise potential development is a continuous deliberate influence on the subject of strategic management of the respective functional sphere on a set of interrelated elements (resources, reserves, opportunities) in order to ensure long-term efficiency and competitiveness of the organization and to obtain synergistic effect. The author’s interpretation of the category “strategic management of agricultural enterprise potential development under the conditions of adaptation changes” has been proposed as a complex of steps to achieve the ultimate strategic goal of the enterprise activity and fulfill its mission by obtaining a synergistic effect from the use, replenishment and capacity development taking into account the influence of mega, macro- and meso-environments and adaptations to their impact by transforming the negative aspects of their action into positive ones. It has been proved that the main adaptation changes of direct influence on the development of the agrarian enterprise’s potential are the land market, European integration and globalization, climate change. The conceptual model of the strategic management of agrarian enterprise potential development under conditions of adaptation changes has been constructed.

Key words: enterprise potential, agricultural enterprise, strategic management, development, adaptation changes.